Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

10 mai 2017 * [i]

„Trimitere preliminară — Cetățenia Uniunii — Articolul 20 TFUE — Drept de ședere într-un stat membru care condiționează accesul la ajutoarele sociale, precum și la alocațiile familiale — Resortisant al unei țări terțe care asigură întreținerea zilnică și efectivă a copilului său minor, resortisant al acestui stat membru — Obligația resortisantului unei țări terțe de a demonstra incapacitatea celuilalt părinte, resortisant al statului membru menționat, de a asigura îngrijirea copilului — Refuz al șederii care poate obliga copilul să părăsească teritoriul statului membru sau chiar teritoriul Uniunii”

În cauza C-133/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Centrale Raad van Beroep (Curtea de Apel pentru Litigii de Securitate Socială și de Funcție Publică, Țările de Jos), prin decizia din 16 martie 2015, primită de Curte la 18 martie 2015, în procedura

H. C. Chavez-Vilchez,

P. Pinas,

U. Nikolic,

X. V. Garcia Perez,

J. Uwituze,

I. O. Enowassam,

A. E. Guerrero Chavez,

Y. R. L. Wip

împotriva

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente ’s-Gravenhage,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente ’s-Hertogenbosch,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

* Limba de procedură: neerlandeza.

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rijswijk,

College van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Tizzano, vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça și E. Juhász, doamnele M. Berger și A. Prechal și domnul E. Regan, președinți de cameră, domnul A. Rosas (raportor), doamna C. Toader și domnii M. Safjan, D. Šváby, E. Jarašiūnas și C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 10 mai 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru doamnele Guerrero Chavez, Enowassam, Uwituze, Garcia Perez, Nikolic, Pinas și Chavez-Vilchez, de E. Cerezo-Weijsenfeld, de J. Kruseman, de S. Çakici-Reinders și de W. Fischer, advocaten;

— pentru doamna Wip, de H. de Roo și de T. Weterings, advocaten;

— pentru guvernul neerlandez, de C. S. Schillemans și de M. K. Bulterman, în calitate de agenți;

— pentru guvernul belgian, de C. Pochet, de M. Jacobs și de S. Vanrie, în calitate de agenți;

— pentru guvernul danez, de C. Thorning, de M. Lyshøj și de M. Wolff, în calitate de agenți;

— pentru guvernul francez, de R. Coesme, în calitate de agent;

— pentru guvernul lituanian, de R. Krasuckaitė și de V. Čepaitė, în calitate de agenți;

— pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

— pentru guvernul Regatului Unit, de V. Kaye, de C. Crane și de M. Holt, în calitate de agenți, asistați de D. Blundell și de B. Lask, barristers;

— pentru guvernul norvegian, de I. Jansen și de K. Moen, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de D. Maidani, de C. Tufvesson și de G. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 septembrie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 20 TFUE.

2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unor litigii între doamna H. C. Chavez-Vilchez și alți șapte resortisanți ai unor țări terțe, mame ale unuia sau mai multor copii minori cu cetățenie neerlandeză cărora acestea le asigură îngrijire zilnică și efectivă, pe de o parte, și autoritățile competente neerlandeze, pe de altă parte, în legătură cu respingerea cererilor acestora de ajutor social și de alocații familiale, pentru motivul că nu beneficiau de un drept de ședere în Țările de Jos.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 2 din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, rectificare în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56), intitulat „Definiții”, prevede:

„În sensul prezentei directive:

1. prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;

2. prin «membru de familie» se înțelege:

   […]
   (d) ascendenții direcți care se află în întreținere și cei ai soțului sau ai partenerului, conform definiției de la litera (b);

3. prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”

4 Articolul 3 din aceeași directivă, intitulat „Destinatarii”, prevede la alineatul (1):

„Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.”

5 Articolul 5 din Directiva 2004/38, intitulat „Dreptul de intrare”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere dispozițiilor privind documentele de călătorie aplicabile controalelor la frontierele naționale, statele membre permit intrarea pe teritoriul lor a cetățenilor Uniunii care dețin cărți de identitate valabile sau pașapoarte valabile, precum și a membrilor familiilor acestora care nu au cetățenia unui stat membru și care dețin pașapoarte valabile.

Cetățenilor Uniunii nu le pot fi impuse vize de ieșire și nici alte formalități echivalente.

(2) Membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru li se cere numai să posede o viză de intrare în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 539/2001 [al Consiliului din 15 martie 2001 de stabilire a listei țărilor terțe ai căror resortisanți trebuie să dețină viză pentru trecerea frontierelor externe și a listei țărilor terțe ai căror resortisanți sunt exonerați de această obligație (JO 2001, L 81, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 97)] sau, dacă este cazul, cu legislația internă. În sensul prezentei directive, deținerea permisului de ședere valabil menționat la articolul 10 scutește membrii de familie de obligația de a obține o viză.

Statele membre acordă acestor persoane toate facilitățile pentru a obține vizele necesare. Aceste vize se eliberează gratuit, în cel mai scurt termen și pe baza unei proceduri accelerate.

[…]”

6 Articolul 7 alineatele (1) și (2) de directiva menționată are următorul cuprins:

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

(a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau

(b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau

(c)

— […]

— dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere sau

(d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii care îndeplinește el însuși condițiile menționate la literele (a), (b) sau (c).

(2) Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care însoțesc ori se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) literele (a), (b) sau (c).”

Dreptul neerlandez

7 Articolul 1 din Vreemdelingenwet 2000 (Legea din 2000 privind străinii), în versiunea aplicabilă faptelor din litigiul principal (denumită în continuare „Legea privind străinii”), prevede:

„În sensul prezentei legi și al dispozițiilor adoptate în temeiul acesteia:

[…]

e) resortisanți comunitari înseamnă:
1° cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene care, în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Europene, au dreptul să intre și să locuiască pe teritoriul altui stat membru;
2° membrii de familie ai persoanelor menționate la punctul 1 care dețin cetățenia unei țări terțe și care, în urma unei decizii luate în aplicarea Tratatului de instituire a Comunității Europene, au dreptul să intre și să locuiască pe teritoriul unui stat membru;

[…]”

8 Articolul 8 din legea menționată prevede:

„Un străin are drept de ședere legală în Țările de Jos numai:

[…]

e) în calitate de resortisant comunitar, în măsura în care locuiește în Țările de Jos în temeiul unei reglementări adoptate conform Tratatului de instituire a Comunității Europene sau Acordului privind Spațiul Economic European;

f) în cazul în care, până la adoptarea unei decizii privind o cerere de eliberare a permisului de ședere, […] prezenta lege, o dispoziție adoptată în temeiul acesteia sau o hotărâre judecătorească prevede că nu se ia măsura îndepărtării străinului atât timp cât nu s-a adoptat o decizie privind cererea;

g) în cazul în care, până la adoptarea unei decizii privind o cerere de eliberare a permisului de ședere […] sau de prelungire a valabilității permisului de ședere […] sau de modificare a permisului de ședere, prezenta lege, o dispoziție adoptată în temeiul acesteia sau o hotărâre judecătorească prevede că nu se ia măsura îndepărtării străinului atât timp cât nu s-a adoptat o decizie privind cererea;

h) în cazul în care, până la adoptarea unei decizii privind o contestație sau o acțiune, prezenta lege, o dispoziție adoptată în temeiul acesteia sau o hotărâre judecătorească prevede că nu se ia măsura îndepărtării străinului atât timp cât nu s-a adoptat o decizie privind contestația sau acțiunea respectivă.”

9 Articolul 10 din Legea privind străinii prevede:

„1. Străinul care nu este în situație de ședere legală nu poate solicita acordarea de prestații și de alocații de către un organ administrativ. Prima teză se aplică în mod corespunzător în cazul scutirilor și al autorizațiilor prevăzute prin lege sau printr-o măsură generală de administrare.

2. Se poate deroga de la alineatul 1 atunci când solicitarea se referă la studii, la furnizarea unor tratamente medicale necesare, la prevenirea atingerilor aduse sănătății publice sau la acordarea de asistență juridică străinilor.

3. O decizie prin care se admite o solicitare nu conferă un drept de ședere legală.”

10 Vreemdelingencirculaire 2000 (Circulara din 2000 privind străinii), în versiunea aplicabilă litigiilor principale (denumită în continuare „Circulara privind străinii”), cuprinde un ansamblu de dispoziții edictate de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (secretarul de stat pentru securitate și justiție, Țările de Jos). Această circulară este accesibilă tuturor și oricine poate invoca dispozițiile sale. Cu ocazia examinării cererilor de acordare a permiselor de ședere, autoritatea națională competentă, în speță Immigratie- en Naturalisatiedienst (Serviciul pentru Imigrație și Naturalizări, Țările de Jos, denumit în continuare „IND”), are obligația de a respecta aceste dispoziții. El nu poate deroga de la dispozițiile menționate decât motivat și în situații excepționale care nu au fost luate în considerare cu ocazia redactării dispozițiilor respective.

11 Alineatul 2.2. din partea B din Circulara privind străinii prevede:

„Potrivit [Legii privind străinii], un străin este în situație de ședere legală atunci când sunt îndeplinite toate condițiile de mai jos:

— străinul are un copil minor care deține cetățenia neerlandeză;

— străinul asigură întreținerea copilului și locuiește împreună cu acesta și

— în cazul în care străinului nu i se acordă dreptul de ședere, copilul ar trebui să îl urmeze și să părăsească teritoriul Uniunii Europene.

În orice caz, IND nu consideră că copilul [al cărui tată sau a cărui mamă este străină] este obligat să își urmeze [părintele străin] și să părăsească teritoriul Uniunii Europene dacă există un alt părinte care are un drept de ședere legală în temeiul […] Legii privind străinii sau care deține cetățenia neerlandeză și dacă acest părinte poate asigura în mod concret îngrijirea copilului.

În orice caz, IND consideră că celălalt părinte poate asigura în mod concret îngrijirea copilului atunci când:

— acesta asigură îngrijirea copilului sau copilul i-ar putea fi încredințat spre îngrijire și

— pentru a asigura îngrijirea copilului și pentru educarea acestuia, poate recurge la ajutor și la asistență din partea autorităților sau a unor organisme sociale. IND include în această categorie acordarea unei alocații finanțate de la bugetul de stat și pe care o poate solicita, în principiu, orice cetățean neerlandez care trăiește în Țările de Jos.

În orice caz, IND consideră că celălalt părinte nu poate asigura în mod concret îngrijirea copilului atunci când:

— se află în detenție sau

— face dovada faptului că nu i se poate încredința copilul spre îngrijire.”

12 În temeiul Wet werk en bijstand (Legea privind munca și asistența socială, denumită în continuare „Legea privind asistența socială”) și al Algemene Kinderbijslagwet (Legea generală privind alocațiile familiale, denumită în continuare „Legea privind alocațiile familiale”), părinții resortisanți ai unor țări terțe trebuie să aibă reședința legală în Țările de Jos și să beneficieze, așadar, de un drept de ședere pentru a putea solicita ajutoare sociale și alocații familiale.

13 La 1 iulie 1998 a intrat în vigoare Wet tot wijziging van de Vreemdelingenwet en enige andere wetten teneinde de aanspraak van vreemdelingen jegens bestuursorganen op verstrekkingen, voorzieningen, uitkeringen, ontheffingen en vergunningen te koppelen aan het rechtmatig verblijf van de vreemdeling in Nederland (Legea de modificare a Legii privind străinii și a altor legi în scopul condiționării de șederea legală în Țările de Jos a revendicării de către străini a unor prestații, alocații, exceptări și autorizații pe lângă organele administrative) din 26 martie 1998 (Stb. 1998, nr. 203). Pentru străinii care nu sunt resortisanții unui stat membru al Uniunii Europene, această lege a introdus în legislația privind ajutorul social condiția obținerii unui permis de ședere de la autoritatea competentă pentru a putea fi asimilat unui resortisant neerlandez, iar în Legea privind alocațiile familiale a introdus o obligație echivalentă pentru a fi considerat asigurat.

14 Cererea de eliberare a unui permis de ședere trebuie depusă la IND. Acest serviciu decide cu privire la dreptul de ședere în numele secretarului de stat pentru securitate și justiție.

15 Cererile de alocații familiale în temeiul Legii privind alocațiile familiale se adresează Sociale verzekeringsbank (Casa de Asigurări Sociale, Țările de Jos, denumită în continuare „SvB”).

16 Cererile de ajutor social formulate în temeiul Legii privind asistența socială trebuie depuse la consiliul comunal al comunei în care persoana interesată are domiciliul.

17 Articolul 11 din Legea privind asistența socială prevede:

„1. Orice cetățean neerlandez cu domiciliul în Țările de Jos care, pe teritoriul național, se află în situația de a nu își putea asigura mijloacele de subzistență din surse proprii sau care riscă să ajungă într-o asemenea situație poate solicita un ajutor social public.

2. Cu excepția cazurilor menționate la articolul 24 alineatul (2) din Directiva [2004/38], este asimilat unui cetățean neerlandez în sensul alineatului 1 orice străin care are reședința în Țările de Jos și care deține un drept de ședere legală în această țară în sensul articolului 8 *initio* și literele a)-e) și l) din [Legea privind străinii].

[…]”

18 Articolul 16 din Legea privind asistența socială prevede:

„1. Prin derogare de la această secțiune, având în vedere toate împrejurările și pentru motive de urgență majoră, consiliul comunal poate acorda ajutor social unei persoane care nu are acest drept.

2. Alineatul 1 nu se aplică în cazul altor străini decât cei menționați la articolul 11 alineatele 2 și 3.”

19 Conform articolului 6 din Legea privind alocațiile familiale:

„1. Are calitatea de asigurat în sensul dispozițiilor prezentei legi persoana care:

a) este rezident;

b) fără a fi rezident, este supusă la plata impozitului pe venit pentru o activitate profesională salariată exercitată în Țările de Jos.

2. Nu are calitatea de asigurat străinul care nu are un drept de ședere legală în sensul articolului 8 *initio* și literele a)-e) și l) din [Legea privind străinii].”

Litigiile principale și întrebările preliminare

20 Cele opt litigii principale privesc cereri de ajutor social („bijstandsuitkering”) și de alocații familiale („kinderbijslag”) introduse la autoritățile neerlandeze competente, în temeiul Legii privind ajutorul social și, respectiv, al Legii privind alocațiile familiale, de către resortisanți ai unor țări terțe, mame ale unuia sau mai multor copii cu cetățenie neerlandeză, ai căror tați au de asemenea cetățenie neerlandeză. Acești copii au fost cu toții recunoscuți de tații lor, dar trăiesc, în principal, cu mamele lor.

21 Doamna Chavez-Vilchez, resortisant venezuelean, a intrat cu o viză turistică în Țările de Jos în cursul anului 2007 sau 2008. Din relația sa cu un resortisant neerlandez s-a născut, la 30 martie 2009, un copil care deține cetățenia neerlandeză. Părinții și copilul au trăit în Germania până în luna iunie 2011, în cursul căreia doamna Chavez-Vilchez și copilul său au fost constrânși să părăsească locuința familială. Aceștia din urmă s-au prezentat la centrul de primire în regim de urgență din comuna Arnhem (Țările de Jos), unde au avut reședința o anumită perioadă. Doamna Chavez-Vilchez asigură de atunci îngrijirea copilului său și a declarat că tatăl acestuia nu contribuia nici la întreținerea, nici la educația sa.

22 Doamna Pinas, resortisant surinamez, a deținut din anul 2004 un permis de ședere în Țările de Jos, care i-a fost retras în cursul anului 2006. Aceasta are domiciliul în Almere (Țările de Jos) și este mamă a patru copii. Unul dintre copii, născut la 23 decembrie 2009 din relația sa cu un cetățean

neerlandez, are ca urmare a acestui fapt cetățenia neerlandeză. Doamna Pinas asigură îngrijirea copilului împreună cu tatăl acestuia, însă ei trăiesc separat, iar acesta din urmă nu contribuie la întreținerea copilului. Cei doi părinți păstrează legătura, însă nu s-a convenit un program de vizită. La 17 mai 2011, doamnei Pinas și copiilor săi li s-a acordat un permis de ședere temporar. Datorită acestuia, începând cu trimestrul al treilea al anului 2011 s-a acordat alocația familială.

23 Doamna Nikolic a ajuns în Țările de Jos din fosta republică Iugoslavia în cursul anului 2003. În lipsa unor documente de identitate, cetățenia sa rămâne incertă. Cererea sa de eliberare a unui permis de ședere a fost respinsă în anul 2009. La 26 ianuarie 2010, din relația sa cu un cetățean neerlandez s-a născut un copil care are cetățenia neerlandeză. Doamna Nikolic are domiciliul în Amsterdam (Țările de Jos) și exercită autoritatea părintească asupra copilului. Cei doi locuiesc într-un centru de primire din comuna lor. Doamna Nikolic a declarat că nu poate conviețui cu tatăl copilului său, întrucât acesta este plasat într-o instituție pentru protecția tinerilor, în cadrul căreia urmează un program locativ asistat.

24 Doamna Garcia Perez, resortisant nicaraguan, a intrat în Țările de Jos în cursul anului 2001 sau 2002, venind din Costa Rica, împreună cu un resortisant neerlandez. La 9 aprilie 2008, din relația lor s-a născut un copil care are cetățenia neerlandeză. Doamna Garcia Perez are domiciliul în Haarlem (Țările de Jos) și trăiește într-un centru de primire din această comună. Ea asigură îngrijirea copilului său, întrucât tatăl nu contribuie la întreținerea lui, iar domiciliul acestuia este necunoscut.

25 Doamna Uwituze, resortisant ruandez, a născut la 12 decembrie 2011 un copil care are cetățenia neerlandeză, precum tatăl său. Acesta din urmă nu contribuie nici la întreținerea, nici la educația acestui copil. El a declarat că nu poate și nici nu dorește să îl îngrijească. Doamna Uwituze are domiciliul în 's-Hertogenbosch (Țările de Jos) și locuiește cu copilul său într-un centru de primire din această comună.

26 Doamna Wip, resortisant surinamez, a născut doi copii, la 25 noiembrie 2009 și, respectiv, la 23 noiembrie 2012. Copii dețin cetățenia neerlandeză, precum tatăl lor. Părinții sunt separați, însă tatăl are contact cu copiii săi de mai multe ori pe săptămână. Acesta primește un ajutor social, precum și o alocație familială. El nu contribuie la întreținerea copiilor săi și se limitează să plătească alocația familială doamnei Wip. În perioada relevantă pentru litigiul principal, doamna Wip avea domiciliul în Amsterdam.

27 Doamna Enowassam, resortisant camerunez, a ajuns în Țările de Jos în cursul anului 1999. Din relația sa cu un resortisant neerlandez s-a născut, la 2 mai 2008, un copil care are cetățenia neerlandeză. Părinții exercită împreună autoritatea părintească asupra copilului, însă locuiesc separat. Copilul este înscris cu domiciliul la tatăl său, însă în fapt locuiește cu mama sa, care are reședința într-o structură de primire în regim de urgență din comuna Haga (Țările de Jos). Acesta petrece trei weekenduri pe lună la tatăl său și câteodată vacanțele cu el. Tatăl plătește lunar pensie alimentară în valoare de 200 de euro. În plus, el primește o alocație familială, pe care o transferă doamnei Enowassam. Întrucât lucrează cu normă întreagă, el a declarat că, pentru acest motiv, nu se putea ocupa de copilul său.

28 Doamna Guerrero Chavez, resortisant venezuelean, a ajuns în Țările de Jos la 24 octombrie 2007 și s-a întors în Venezuela la 2 noiembrie 2009. În luna ianuarie 2011, ea a revenit în Țările de Jos și are domiciliul la Schiedam (Țările de Jos). Din relația sa cu un resortisant neerlandez s-a născut, la 31 martie 2011, un copil care are cetățenia neerlandeză. Doamna Guerrero Chavez este separată de tatăl copilului său. El își vede copilul aproape zilnic, dar nu este dispus să asigure îngrijirea acestuia și contribuie în mod limitat la cheltuielile de întreținere. Doamna Guerrero Chavez asigură îngrijirea zilnică a copilului său și exercită autoritatea părintească.

29 În fiecare dintre litigiile principale, cererile de ajutor social și de alocații familiale formulate de persoanele interesate au fost respinse de autoritățile competente pentru motivul că, în absența unor permise de ședere, acestea nu aveau, în temeiul legislației naționale, niciun drept să primească astfel de ajutoare și alocații.

30 În perioadele respective, cuprinse între anul 2010 și anul 2013, pentru care acestea au solicitat beneficiul unui ajutor social și al unor alocații familiale, niciuna dintre reclamantele din litigiul principal nu era titulara unui permis de ședere în Țările de Jos. În timp ce unele dintre ele, în așteptarea unei decizii cu privire la cererea de acordare a permisului de ședere, se aflau totuși într-o situație de ședere legală pe teritoriul Țărilor de Jos, altele se aflau într-o situație de ședere nelegală, însă nu făcuseră obiectul niciunei măsuri de returnare la frontieră. În sfârșit, reclamantele din litigiul principal nu aveau drept de muncă.

31 Întrucât acțiunile introduse în vederea contestării deciziilor prin care li se refuza beneficiul ajutoarelor și al alocațiilor solicitate au fost respinse prin hotărâri pronunțate de instanțe naționale de prim grad de jurisdicție, reclamantele din litigiile principale au introdus apel împotriva acestor hotărâri la Centrale Raad van Beroep (Curtea de Apel pentru Litigii de Securitate Socială și de Funcție Publică, Țările de Jos).

32 Instanța de trimitere ridică problema dacă reclamantele din litigiile principale, care au, toate, cetățenia unor țări terțe, pot dobândi, în calitate de mame ale unor copii cetățeni ai Uniunii, în circumstanțele specifice fiecăreia dintre ele, un drept de ședere întemeiat pe articolul 20 TFUE. Ea apreciază că, în cazul în care îl pot dobândi, persoanele interesate ar putea să se prevaleze de dispozițiile Legii privind ajutorul social și ale Legii privind alocațiile familiale, care permit ca străinii cu drept de ședere legală în Țările de Jos să fie considerați drept cetățeni neerlandezi și să beneficieze, eventual, de un ajutor social sau de alocații familiale în temeiul acestor legi, fără să fie necesară în acest scop o decizie a IND care să le acorde un permis de ședere sau un document care atestă legalitatea șederii.

33 În opinia instanței de trimitere, din Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), și din Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734), rezultă că reclamantele din litigiul principal ar beneficia în temeiul articolului 20 TFUE de un drept de ședere în Țările de Jos, care decurge din dreptul de ședere al copiilor lor, cetățeni ai Uniunii, în măsura în care aceștia se găsesc într-o situație precum cea descrisă în aceste hotărâri. Ar fi necesar, în fiecare dintre litigiile principale, să se stabilească dacă împrejurările sunt de așa natură încât acești copii ar fi obligați, în fapt, să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care dreptul de ședere ar fi refuzat mamei lor.

34 Instanța de trimitere ridică, în aceste împrejurări, problema importanței care trebuie acordată, în lumina jurisprudenței Curții, faptului că tatăl, cetățean al Uniunii, are drept de ședere în Țările de Jos sau în Uniune luată în ansamblul său.

35 Ea arată, pe de altă parte, că revine organelor administrative însărcinate cu aplicarea Legii privind ajutorul social și a Legii privind alocațiile familiale, precum și instanțelor competente obligația de a aprecia în mod autonom dacă părintele resortisant al unei țări terțe poate să se prevaleze, în lumina jurisprudenței Curții referitoare la articolul 20 TFUE, de această dispoziție pentru a i se recunoaște un drept de ședere. Aceste organe administrative, și anume consiliile comunale și SvB, ar fi obligate, pe baza informațiilor pe care persoanele interesate le-au comunicat și a celor care, în cazul în care este necesar, ar putea încă să trebuiască să le fie comunicate, să efectueze, de comun acord cu IND, o examinare pentru a stabili dacă se poate beneficia de un drept de ședere în temeiul articolului 20 TFUE.

36 În această privință, instanța de trimitere subliniază că, în practică, diverse organe administrative interpretează Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), și Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții (C-256/11, EU:C:2011:734), în mod restrictiv și apreciază că

jurisprudența enunțată în aceste hotărâri nu este aplicabilă decât în situații în care tatăl nu este, potrivit unor criterii obiective, în măsură să asigure îngrijirea copilului întrucât se află, de exemplu, în detenție, plasat într-o instituție specializată sau într-un spital ori decedat. În afara acestor situații, părintele resortisant al unei țări terțe ar trebui să dovedească în mod convingător că tatăl nu poate să îngrijească copilul, nici chiar cu ajutorul eventual al terților. Astfel de norme ar decurge din dispozițiile circularei cu privire la străini.

37 Instanța de trimitere adaugă că, în fiecare dintre litigiile principale, consiliile comunale în cauză, SvB și IND nu au considerat ca pertinente nici faptul că mama, resortisant al unei țări terțe, iar nu tatăl, cetățean al Uniunii, asigură îngrijirea zilnică și efectivă a copilului, nici natura contactelor dintre copil și tatăl său, nici măsura în care acesta contribuia la întreținerea și la educarea copilului și nici aspectul dacă tatăl era dispus să asigure îngrijirea copilului. Nu s-a considerat pertinent nici faptul că tatăl nu ar exercita autoritatea părintească, dat fiind că nu s-ar fi dovedit în mod convingător că aceasta nu i se putea acorda. Instanța de trimitere ridică problema dacă jurisprudența Curții trebuie interpretată într-o manieră atât de restrictivă.

38 În cazul în care Curtea ar aprecia, în fiecare dintre cauzele principale, că simplul fapt că copilul depinde de mama sa pentru întreținerea sa cotidiană nu constituie un criteriu determinant pentru a aprecia dacă copilul este dependent de mama sa într-o asemenea măsură încât ar fi obligat în fapt să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care dreptul de ședere i-ar fi refuzat acesteia, instanța de trimitere solicită să se stabilească celelalte împrejurări ale acestor cauze care pot fi pertinente în această privință.

39 În aceste condiții, Centrale Raad van Beroep (Curtea de Apel pentru Litigii de Securitate Socială și de Funcție Publică, Țările de Jos) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că interzice unui stat membru să refuze acordarea dreptului de ședere pe teritoriul său unui resortisant al unei țări terțe care asigură zilnic și efectiv îngrijirea copilului său minor, resortisant al acestui stat membru?

2) Pentru a răspunde la această întrebare, prezintă relevanță împrejurarea că acest părinte nu asigură singur îngrijirea copilului din punct de vedere legal, financiar și/sau afectiv și, în plus, că nu este exclus ca, în fapt, celălalt părinte, de asemenea resortisant al statului membru respectiv, să poată fi în măsură să asigure efectiv îngrijirea copilului?

3) În acest caz, părintele resortisant al unei țări terțe trebuie să argumenteze în mod convingător că celălalt părinte nu poate prelua îngrijirea copilului, astfel încât, în cazul în care părintelui resortisant al unei țări terțe i s-ar refuza dreptul de ședere, copilul ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii?”

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

40 Cu titlu prealabil, este necesar să se arate că situațiile în discuție în litigiile principale prezintă, dincolo de anumite analogii, un anumit număr de particularități de care trebuie să se țină seama.

41 Desigur, după cum s-a arătat la punctul 30 din prezenta hotărâre, fiecare dintre situațiile în discuție în litigiile principale privește un resortisant al unei țări terțe care, în perioadele de referință pentru respingerea cererilor sale de alocații familiale sau de ajutor social, locuia în Țările de Jos fără a

dispune de un permis de ședere, era mamă a cel puțin unui copil minor cu cetățenie neerlandeză care trăia cu ea, asigura îngrijirea zilnică și efectivă a acestuia și era separată de tatăl copilului, care are de asemenea cetățenia neerlandeză și a recunoscut copilul.

42 Cu toate acestea, situațiile în discuție în litigiile principale prezintă diferențe, în ceea ce privește raporturile dintre părinți și copii în materie de autoritate părintească și de contribuție la cheltuielile de întreținere, situația mamelor în ceea ce privește dreptul lor de ședere pe teritoriul Uniunii, precum și situația copiilor minori înșiși.

43 În primul rând, în ceea ce privește raporturile dintre părinți și copii, din decizia de trimitere reiese că contactele dintre copii și tații lor erau, după caz, frecvente, rare sau chiar inexistente. Astfel, într-un caz, tatăl nu putea fi găsit și, în altul, acesta urma un program locativ asistat. În trei cazuri, tatăl contribuia la cheltuielile de întreținere ale copilului, în timp ce în alte cinci nu fusese plătită nicio contribuție. În timp ce, în două dintre cele opt cazuri, copilul se afla în îngrijirea ambilor părinți, în celelalte șase cazuri copilul era îngrijit zilnic și efectiv numai de către mama sa. În sfârșit, în jumătate dintre cazuri, copilul locuia cu mama sa în centre de primire în regim de urgență.

44 În ceea ce privește, în al doilea rând, situația reclamantelor din litigiile principale cu privire la dreptul lor de ședere pe teritoriul Uniunii, trebuie subliniat că, între timp, două dintre ele au primit un permis de ședere.

45 Astfel, în ședință, reprezentanții doamnelor Wip și Chavez-Vilchez, precum și guvernul neerlandez au arătat că acestea sunt în prezent în situație de legalitate în ceea ce privește șederea. Astfel, doamna Wip a obținut un permis de ședere în Belgia, unde lucrează și locuiește împreună cu fiica sa. În ceea ce o privește pe doamna Chavez-Vilchez, acesteia i s-a eliberat, în luna aprilie 2015, un permis de ședere în Țările de Jos, în temeiul articolului 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, și exercită o activitate profesională în Belgia.

46 În al treilea rând, în ceea ce privește situația copiilor minori înșiși, trebuie subliniat că copilul doamnei Chavez-Vilchez a trăit în Germania cu părinții săi până în luna iunie 2011, înainte de a se întoarce în Țările de Jos cu mama sa, care a introdus ulterior o cerere de alocație familiale la autoritățile neerlandeze.

47 În schimb, copiii minori ai celorlalte șapte reclamante din litigiile principale nu și-au utilizat niciodată dreptul de liberă circulație înainte de sau în perioada avută în vedere pentru cererile de ajutor social sau de alocații familiale în discuție în litigiile principale și locuiesc de la naștere în statul membru a cărui cetățenie o au.

48 Astfel cum a statuat Curtea în mod repetat, chiar dacă pe plan formal instanța de trimitere și-a limitat întrebările la interpretarea articolului 20 TFUE, o asemenea împrejurare nu împiedică Curtea să îi furnizeze toate elementele de interpretare a dreptului Uniunii care pot fi utile pentru soluționarea cauzelor cu care este sesizată, indiferent dacă această instanță s-a referit sau nu s-a referit la acestea în enunțul întrebărilor sale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy, C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 24, Hotărârea din 19 septembrie 2013, Betriu Montull, C-5/12, EU:C:2013:571, punctul 41, precum și Hotărârea din 10 octombrie 2013, Alokpa și Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:645, punctul 20).

49 În speță, trebuie să se analizeze, pe de o parte, situația copilului doamnei Chavez-Vilchez și a acesteia din urmă având în vedere articolul 21 TFUE și Directiva 2004/38, care urmărește să faciliteze exercitarea dreptului fundamental și individual de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, care este conferit în mod direct cetățenilor Uniunii prin articolul 21 alineatul (1) TFUE și are ca obiect în special întărirea dreptului menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy, C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 28, și Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B.,

C-456/12, EU:C:2014:135, punctul 35), și, pe de altă parte, situația copiilor celorlalte reclamante din litigiile principale, care au locuit întotdeauna împreună cu mamele lor, înainte de și în perioada avută în vedere pentru cererile de ajutor social sau de alocații familiale în discuție în litigiile principale în statul membru a cărui cetățenie o au, și cea a respectivelor reclamante, din perspectiva articolului 20 TFUE.

50 În ceea ce îl privește pe copilul doamnei Chavez-Vilchez, acesta și-a exercitat libertatea de circulație anterior cererii formulate de mama sa pentru alocații în Țările de Jos pentru perioade cuprinse între 7 iulie 2011 și sfârșitul lunii martie 2012, având în vedere că a locuit cu părinții săi până în luna iunie 2011 în Germania, stat membru în care locuiește și muncește tatăl său, înainte de a se întoarce, însoțit de mama sa, în Țările de Jos, stat membru a cărui cetățenie o are.

51 Astfel cum a arătat guvernul neerlandez în ședință, chiar dacă doamna Chavez-Vilchez a obținut, ulterior, un permis de ședere în Țările de Jos, examinarea situației sale și a celei a copilului său în lumina dispozițiilor privind cetățenia Uniunii rămâne de interes pentru instanța de trimitere, întrucât acordarea acestui permis de ședere a intervenit ulterior perioadelor avute în vedere pentru cererile de alocații în discuție în litigiul principal.

52 În ceea ce privește existența unui drept de ședere derivat, întemeiat pe articolul 21 alineatul (1) TFUE și pe Directiva 2004/38, Curtea a statuat că nu toți resortisanții unei țări terțe au, în temeiul acestei directive, dreptul de intrare și de ședere într-un stat membru, ci numai cei care sunt membri de familie, în sensul articolului 2 punctul 2 din această directivă, ai unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se într-un alt stat membru decât cel a cărui cetățenie o deține (Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 56, Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 41, precum și Hotărârea din 18 decembrie 2014, McCarthy și alții, C-202/13, EU:C:2014:2450, punctul 36).

53 Pe de altă parte, Curtea a constatat că Directiva 2004/38 are vocația de a reglementa doar condițiile de intrare și de ședere ale unui cetățean al Uniunii în alte stat membre decât cel al cărui resortisant este. Astfel, dispozițiile acestei directive nu pot constitui temeiul unui drept de ședere derivat în favoarea resortisanților unei țări terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, în statul membru al cărui resortisant este cetățeanul menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 martie 2014, S. și G., C-457/12, EU:C:2014:136, punctul 34).

54 Cu toate acestea, Curtea a statuat că, la întoarcerea unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, condițiile de acordare a unui drept de ședere derivat, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, cu care acesta a locuit, numai în considerarea calității sale de cetățean al Uniunii, în statul membru gazdă nu ar trebui să fie, în principiu, mai stricte decât cele prevăzute de Directiva 2004/38 pentru acordarea unui astfel de drept de ședere unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B., C-456/12, EU:C:2014:135, punctul 50).

55 Astfel, chiar dacă Directiva 2004/38 nu acoperă un astfel de caz de întoarcere, ea trebuie să fie aplicată prin analogie în ceea ce privește condițiile de ședere a cetățeanului Uniunii în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este, dat fiind că, în ambele cazuri, cetățeanul Uniunii este cel care constituie persoana de referință pentru ca unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, să i se poată acorda un drept de ședere derivat (Hotărârea din 12 martie 2014, O. și B., C-456/12, EU:C:2014:135, punctul 50).

56 Revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia dacă condițiile prevăzute de Directiva 2004/38, în special la articolele 5-7 din aceasta, care reglementează intrarea și șederea pe teritoriul statelor membre, erau îndeplinite în perioada avută în vedere pentru respingerea cererilor de alocații, astfel încât doamna Chavez-Vilchez se putea prevala de un drept de ședere derivat întemeiat pe articolul 21 TFUE și pe Directiva 2004/38.

57 În cazul în care această situație nu se regăsește în speță, va trebui examinată situația copilului, cetățean al Uniunii, și a ascendentului său, resortisant al unei țări terțe, în lumina articolului 20 TFUE.

58 În ceea ce privește copiii doamnei Wip, care locuiau împreună cu mama lor în Țările de jos la momentul în care aceasta din urmă a solicitat să beneficieze de un ajutor social pentru lunile octombrie și noiembrie 2012, s-a indicat, în ședință, că în prezent ei locuiesc împreună cu mama lor în Belgia, unde aceasta a obținut un permis de ședere și are un loc de muncă. Întrucât exercitarea de către acești copii a libertății lor de circulație și de ședere în calitate de cetățeni ai Uniunii într-un alt stat membru decât cel ai cărui resortisanți sunt și obținerea de către mama lor a unui permis de ședere în celălalt stat membru au intervenit ulterior perioadei avute în vedere în litigiul principal, rămâne necesar să se aprecieze dacă mama acestora ar fi putut beneficia, pentru perioada luată în considerare, de un drept de ședere derivat în raport cu articolul 20 TFUE.

Cu privire la prima și la a doua întrebare preliminară

59 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări preliminare, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să refuze dreptul de ședere pe teritoriul său unui părinte, resortisant al unei țări terțe, care asigură zilnic și efectiv îngrijirea unui copil minor care are cetățenia acestui stat membru, în cazul în care nu este exclus ca celălalt părinte, care are cetățenia aceluiași stat membru, să poată asigura zilnic și efectiv îngrijirea copilului. Această instanță urmărește să afle dacă împrejurarea că resortisantul unei țări terțe nu asigură singur îngrijirea copilului din punct de vedere legal, financiar sau afectiv este relevantă în această privință.

60 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în calitate de resortisanți ai unui stat membru, copiii în cauză în litigiile principale au posibilitatea de a se prevala, inclusiv față de statul membru a cărui cetățenie o dețin, de drepturile aferente statutului lor de cetățeni ai Uniunii, care le este conferit de articolul 20 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy, C-434/09, EU:C:2011:277, punctul 48, Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctul 63, precum și Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctele 43 și 44).

61 Curtea a statuat că articolul 20 TFUE se opune unor măsuri naționale, inclusiv unor decizii prin care se refuză acordarea dreptului de ședere membrilor familiei unui cetățean al Uniunii care au ca efect privarea cetățenilor Uniunii de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor (Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctul 42, precum și Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 45).

62 În schimb, dispozițiile din tratat cu privire la cetățenia Uniunii nu conferă niciun drept autonom resortisanților unei țări terțe. Astfel, eventualele drepturi conferite unor asemenea resortisanți nu sunt drepturi proprii resortisanților menționați, ci drepturi derivate din cele de care beneficiază cetățeanul Uniunii. Finalitatea și justificarea respectivelor drepturi derivate se întemeiază pe constatarea că refuzul recunoașterii lor este de natură să aducă atingere printre altele libertății de circulație a cetățeanului Uniunii (Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctele 72 și 73, precum și Hotărârea din 13 septembrie 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, punctele 27 și 28, precum și jurisprudența citată).

63 În această privință, Curtea a constatat deja că există situații foarte speciale în care, în pofida faptului că dreptul derivat privind dreptul de ședere al resortisanților țărilor terțe nu este aplicabil și că cetățeanul Uniunii nu și-a exercitat libertatea de circulație, un drept de ședere trebuie totuși acordat unui resortisant al unei țări terțe, membru al familiei cetățeanului menționat, în caz contrar existând riscul de a nu respecta efectul util al cetățeniei Uniunii în cazul în care, drept consecință a unui astfel de refuz, acel cetățean ar fi obligat, în fond, să părăsească teritoriul Uniunii considerat în ansamblu, împiedicându-l astfel să beneficieze în mod efectiv de substanța drepturilor pe care le conferă acest statut (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctele 43 și 44, Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctele 66 și 67, Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 74, precum și Hotărârea din 13 septembrie 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, punctul 29).

64 Situațiile menționate la punctul precedent se caracterizează prin faptul că, deși sunt guvernate de reglementări care intră *a priori* în competența statelor membre, și anume cele care privesc dreptul de intrare și de ședere al resortisanților unor țări terțe în afara domeniului de aplicare al dispozițiilor dreptului derivat al Uniunii, care, în anumite condiții, prevăd atribuirea unui astfel de drept, aceste situații au totuși un raport intrinsec cu libertatea de circulație și de ședere a unui cetățean al Uniunii, care se opune ca acest drept de intrare și de ședere să fie refuzat resortisanților menționați în statul membru în care are reședința cetățeanul respectiv, pentru a nu se aduce atingere acestei libertăți (Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 75, precum și Hotărârea din 13 septembrie 2016, CS, C-304/14, EU:C:2016:674, punctul 30 și jurisprudența citată).

65 În speță, în cazul în care refuzul acordării dreptului de ședere resortisanților unor țări terțe în cauză în litigiile principale ar determina persoanele interesate să trebuiască să părăsească teritoriul Uniunii, aspect care trebuie verificat de instanța de trimitere, din aceasta ar putea rezulta o restrângere a drepturilor pe care statutul de cetățean al Uniunii le conferă copiilor lor, în special a dreptului de ședere, întrucât copiii respectivi pot fi constrânși să își însoțească mama și, așadar, să părăsească teritoriul Uniunii luat în ansamblu. Obligația eventuală a mamelor de a părăsi teritoriul Uniunii i-ar priva, astfel, pe copiii lor de beneficiul efectiv al esenței drepturilor care le sunt totuși conferite de statutul lor de cetățean al Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punctul 78 și jurisprudența citată).

66 Guvernul neerlandez susține, cu toate acestea, că simplul fapt că un părinte resortisant al unei țări terțe se ocupă zilnic de copil și suportă efectiv, chiar și în parte, îngrijirea acestuia din punct de vedere legal, financiar sau afectiv nu permite în mod automat să se concluzioneze că copilul, cetățean al Uniunii, ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care acestui resortisant al unei țări terțe i-ar fi refuzat un drept de ședere. Prezența, pe teritoriul statului membru a cărui cetățenie o are acest copil sau pe teritoriul Uniunii, luat în ansamblu, a celuilalt părinte, el însuși cetățean al Uniunii și susceptibil de a asigura îngrijirea copilului, ar constitui un factor important pentru această apreciere.

67 Același guvern arată că, în anumite împrejurări, autoritățile naționale competente consideră ca fiind dovedit faptul că părintele cetățean al Uniunii este în imposibilitatea sau în incapacitatea de a asigura îngrijirea copilului. Această situație se regăsește în cazul în care acest părinte este decedat sau nu poate fi găsit, în cazul în care este plasat în detenție, internat sau spitalizat pentru un tratament de lungă durată, în cazul în care, potrivit unor surse obiective, precum o declarație a poliției sau a unui serviciu de sprijin pentru tineri, părintele respectiv se dovedește incapabil de a asigura îngrijirea copilului și, în sfârșit, în cazul în care cererea sa de exercitare a autorității părintești, chiar împreună cu celălalt părinte, a fost respinsă în justiție.

68 În această privință, trebuie amintit că, în Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții (C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctele 51 și 56), Curtea a considerat drept elemente pertinente, pentru a determina dacă refuzul de a recunoaște un drept de ședere părintelui resortisant al unei țări terțe al

unui copil cetățean al Uniunii determină privarea acestuia de beneficiul efectiv al esenței drepturilor care îi sunt conferite de statutul său, problema încredințării copilului, precum și aspectul dacă îngrijirea legală, financiară sau afectivă a acestui copil este asumată de părintele resortisant al unei țări terțe.

69 În ceea ce privește această din urmă împrejurare, Curtea a arătat că relația de dependență dintre cetățeanul Uniunii de vârstă mică și resortisantul unei țări terțe căruia i se refuză acordarea unui drept de ședere este cea de natură să pună în discuție efectul util al cetățeniei Uniunii din moment ce această dependență este cea care ar face ca cetățeanul Uniunii să fie obligat, în fapt, să părăsească nu numai teritoriul statului membru al cărui cetățean este, ci și pe cel al Uniunii în ansamblul său, ca o consecință a unei astfel de decizii de refuz (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 martie 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punctele 43 și 45, Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, EU:C:2011:734, punctele 65-67, precum și Hotărârea din 6 decembrie 2012, O și alții, C-356/11 și C-357/11, EU:C:2012:776, punctul 56).

70 În speță, pentru a aprecia riscul ca copilul în cauză, cetățean al Uniunii, să fie constrâns să părăsească teritoriul Uniunii și să fie privat, astfel, de beneficiul efectiv al esenței drepturilor pe care i le conferă articolul 20 TFUE în cazul în care părintelui său, resortisant al unei țări terțe, i s-ar refuza acordarea unui drept de ședere în statul membru în cauză, este necesar să se determine, în fiecare cauză principală, care este părintele care asigură îngrijirea efectivă a copilului și dacă există o relație de dependență efectivă între acesta și părintele cetățean al unei țări terțe. În cadrul acestei aprecieri, autoritățile competente trebuie să țină seama de dreptul la respectarea vieții de familie, astfel cum este prevăzut la articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, acest articol trebuind să fie coroborat cu obligația de a lua în considerare interesul superior al copilului, recunoscut la articolul 24 alineatul (2) din carta menționată.

71 În scopul unei astfel de aprecieri, împrejurarea că celălalt părinte, cetățean al Uniunii, este realmente capabil și pregătit să asigure singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului constituie un element pertinent, dar care nu este suficient, în sine, pentru a putea constata că nu există, între părintele resortisant al unei țări terțe și copil, o relație de dependență de așa natură încât acesta din urmă ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care acestui resortisant al unei țări terțe i s-ar refuza un drept de ședere. Astfel, o asemenea constatare trebuie să fie întemeiată pe luarea în considerare, în interesului superior al copilului în cauză, a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei sale, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul acestui copil.

72 În lumina considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia dacă un copil, cetățean al Uniunii, ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în ansamblul său și ar fi, astfel, privat de beneficiul efectiv al esenței drepturilor pe care i le conferă acest articol în cazul în care părintelui său, resortisant al unei țări terțe, i s-ar refuza recunoașterea unui drept de ședere în statul membru în cauză, împrejurarea că celălalt părinte, cetățean al Uniunii, este realmente capabil și pregătit să asigure singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului este un element pertinent, dar nu suficient pentru a putea constata absența, între părintele resortisant al unei țări terțe și copil, a unei relații de dependență de așa natură încât acesta din urmă ar fi supus unei asemenea constrângeri în cazul unui astfel de refuz. O asemenea constatare trebuie să fie întemeiată pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului, a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei sale, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul său.

Cu privire la a treia întrebare preliminară

73 Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca un stat membru să condiționeze dreptul de ședere pe teritoriul său al unui resortisant al unei țări terțe, părinte al unui copil minor care are cetățenia acestui stat membru, căruia îi asigură îngrijirea zilnică și efectivă, de obligația acestui resortisant de a dovedi că celălalt părinte, resortisant al statului membru menționat, nu este în măsură să asigure îngrijirea zilnică și efectivă a copilului.

74 Potrivit guvernului neerlandez, în virtutea normei generale potrivit căreia cel care se prevalează de anumite drepturi trebuie să stabilească că aceste drepturi sunt aplicabile situației sale, care este admisă în dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 mai 2013, Alarape și Tijani, C-529/11, EU:C:2013:290, punctul 38, precum și Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Reyes, C-423/12, EU:C:2014:16, punctele 25-27), sarcina probei existenței unui drept de ședere întemeiat pe articolul 20 TFUE revine reclamantelor din litigiul principal. Ar reveni, așadar, acestora sarcina de a demonstra că, drept urmare a unor obstacole obiective care împiedică părintele cetățean al Uniunii să asigure în mod concret îngrijirea copilului, acesta ar fi dependent de părintele resortisant al unui stat terț într-o asemenea măsură încât un refuz de a-i recunoaște acestuia din urmă un drept de ședere ar avea ca efect obligarea copilului să părăsească, în fapt, teritoriul Uniunii.

75 În această privință, trebuie subliniat că, în cazul în care un resortisant al unei țări terțe, părinte al unui copil minor resortisant al unui stat membru căruia îi asigură îngrijirea zilnică și efectivă, intenționează să obțină de la autoritățile competente ale acestui stat membru recunoașterea unui drept de ședere derivat, întemeiat pe articolul 20 TFUE, îi revine obligația de a prezenta elementele care permit să se aprecieze dacă sunt îndeplinite condițiile de aplicare a acestui articol, în special cele care stabilesc că o decizie prin care se refuză dreptul de ședere părintelui resortisant al unei țări terțe l-ar priva pe copil de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, obligându-l să părăsească teritoriul Uniunii luat în ansamblul său.

76 Cu toate acestea, după cum arată Comisia Europeană, deși revine, în principiu, părintelui resortisant al unei țări terțe sarcina de a prezenta elementele care urmăresc să demonstreze că beneficiază de un drept de ședere în temeiul articolului 20 TFUE, în special pe cele care stabilesc că, în caz de refuz al șederii, copilul ar fi obligat să părăsească teritoriul Uniunii, rămâne valabil faptul că, în cadrul aprecierii condițiilor necesare pentru ca acest resortisant să poată beneficia de un astfel de drept de ședere, autoritățile naționale competente trebuie să se asigure că aplicarea unei reglementări naționale privind sarcina probei, precum cea în discuție în litigiile principale, nu poate compromite efectul util al articolului 20 TFUE.

77 Astfel, aplicarea unei asemenea reglementări naționale privind sarcina probei nu dispensează autoritățile naționale ale statului membru în cauză de efectuarea, pe baza elementelor furnizate de resortisantul unei țări terțe, a cercetărilor necesare pentru a determina locul de reședință al părintelui resortisant al acestui stat membru și pentru a examina, pe de o parte, aspectul dacă acesta este sau nu este realmente capabil și pregătit să asigure singur întreținerea zilnică și efectivă a copilului și, pe de altă parte, aspectul dacă există sau nu există o relație de dependență între copil și părintele resortisant al unei țări terțe de așa natură încât o decizie prin care i se refuză acestuia din urmă dreptul de ședere l-ar priva pe copil de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, obligându-l să părăsească teritoriul Uniunii luat în ansamblul său.

78 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să condiționeze dreptul de ședere pe teritoriul său al unui resortisant al unei țări terțe, părinte al unui copil minor care are cetățenia acestui stat membru, căruia îi asigură îngrijirea zilnică și efectivă, de obligația acestui resortisant de a prezenta elementele care permit să se stabilească faptul că o decizie prin care se refuză dreptul de ședere părintelui resortisant al unei țări terțe l-ar priva pe copil de beneficiul efectiv

al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, obligându-l să părăsească teritoriul Uniunii luat în ansamblul său. Cu toate acestea, revine autorităților competente ale statului membru în cauză obligația de a efectua, pe baza elementelor furnizate de resortisantul unei țări terțe, cercetările necesare pentru a putea aprecia, în lumina tuturor împrejurărilor speței, dacă o decizie de refuz ar avea asemenea consecințe.

Cu privire la cheltuielile de judecată

79 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia dacă un copil, cetățean al Uniunii Europene, ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în ansamblul său și ar fi, astfel, privat de beneficiul efectiv al esenței drepturilor pe care i le conferă acest articol în cazul în care părintelui său, resortisant al unei țări terțe, i s-ar refuza recunoașterea unui drept de ședere în statul membru în cauză, împrejurarea că celălalt părinte, cetățean al Uniunii, este realmente capabil și pregătit să asigure singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului este un element pertinent, dar nu suficient pentru a putea constata absența, între părintele resortisant al unei țări terțe și copil, a unei relații de dependență de așa natură încât acesta din urmă ar fi supus unei asemenea constrângeri în cazul unui astfel de refuz. O asemenea constatare trebuie să fie întemeiată pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului, a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei sale, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul său.

2) Articolul 20 TFUE trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să condiționeze dreptul de ședere pe teritoriul său al unui resortisant al unei țări terțe, părinte al unui copil minor care are cetățenia acestui stat membru, căruia îi asigură îngrijirea zilnică și efectivă, de obligația acestui resortisant de a prezenta elementele care permit să se stabilească faptul că o decizie prin care se refuză dreptul de ședere părintelui resortisant al unei țări terțe l-ar priva pe copil de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, obligându-l să părăsească teritoriul Uniunii luat în ansamblul său. Cu toate acestea, revine autorităților competente ale statului membru în cauză obligația de a efectua, pe baza elementelor furnizate de resortisantul unei țări terțe, cercetările necesare pentru a putea aprecia, în lumina tuturor împrejurărilor speței, dacă o decizie de refuz ar avea asemenea consecințe.

Semnături

i — Punctele 62 și 68 din prezentul text au făcut obiectul unei modificări de ordin lingvistic ulterior primei publicări.